

Porez na dohodak fizičkih lica

- To je sintetički (obuhvata sve ili većinu prihoda obveznika) i subjektni porez (uvažava činjenice vezane za ličnost obveznika).
- Sistemi oporezivanja prihoda fizičkih lica:
 1. ***Cedularno oporezivanje***: Svaka vrsta prihoda se pojedinačno obuhvata posebnim porezom čije su stope proporcionalne. Ovi porezi su:
 - **objektni** (ne vode računa o ukupnoj ekonomskoj snazi obveznika),
 - **analitički** (pogađaju samo pojedinačne manifestacije poreske moći).
 - Primjenjuju se **proporcionalne** (ali diferencirane) stope.
Ovi porezi ne predstavljaju poreze na dohodak nego seriju poreza na prihode.

- ***Prednosti:***

- Egzaktnije se sagledavaju pojedini prihodi i tačnije utvrđuje poreska obaveza.
- Omogućava primjenu egzaktnijih mjera poreske politike,
- Jednostavno se utvrđuje poreska obaveza jer se u obzir uzimaju samo činjenice vezane za objekat oporezivanja.

- * ***Nedostaci:***

- negativno djeluje na alokaciju resursa (diferencirane stope, pa čak i da su iste, došlo bi do favorizacije nerada),
- ne uvažava socijalne i porodične prilike obveznika (nemogućnost uvođenja egzistencijalnog minimuma)

Kombinovani model(Romanski tip poreza)

- Predstavlja kompromis kojim su se očuvale dobre, a ublažile loše strane cedularnih poreza.
- Pored cedularnih poreza (realni i objektni), primjenjuje se i poseban porez sa progresivnim stopama na zbir neto prihoda koji prelaze određenu sumu. Prvi put ga je primjenila Francuska 1917, a u SFRJ je bio u primjeni 1958-1991.
- Predstavljao je nadgradnju nad cedularnim porezima, pa se nazivao i porez na sprat.

Globalni sistem

- Predstavlja
 1. **Sintetički** (zbir svih neto prihoda koje obveznik ostvari u toku određenog perioda, najčešće jedne godine),
 2. **Subjektivni** (uvažava specifične karakteristike obveznika)
 3. **Porez sa progresivnim stopama**(radi ublažavanja regresivnog dejstva oporezivanja potrošnje, nejednakog tretmana nejednakih-oporezivanje prema stvarnoj poreskoj snazi)

Prednosti globalnog sistema

1. Postiže se alokativna neutralnost,
2. Ostvaruje se horizontalna pravičnost: sva lica sa istom ekonomskom snagom su isto oporezovana bez obzira odakle ostvaruju svoje prihode.
3. Kod cedularnog oporezivanja obveznici više opterećenih prihoda nastoje da izvrše što veću evaziju. Ovdje su svi prihodi tretirani isto.

Nedostaci globalnog sistema

1. Zahtjeva dobro obučenu poresku administraciju,
2. Iziskuje visoke režijske troškove,
3. Neminovno uključuje akontacioni mehanizam pri naplati poreza. U nekim zemljama akontaciona obaveza (porezi po odbitku), predstavlja i konačnu obavezu.
4. Ne pravi razliku između prihoda ostvarenih radom i prihoda iz drugih izvora.

Elementi poreza na dohodak građana

- **Predmet:** Godišnji zbir neto prihoda obveznika, osim onih prihoda koji su izričito izuzeti. Navode se prihodi koji se u praksi najčešće javljaju, zatim se izričito navode oni koji su izuzeti, dok se svi ostali podvode pod kategoriju “ostali prihodi”. Izuzimanja mogu biti: socijalno-političke prirode (transferi iz budžeta), socijalne (stipendije), humanitarne (pomoć izbjeglim licima)

Kada se od bruto prihoda odbiju troškovi koje je obveznik imao pri ostvarivanju i očuvanju prihoda, dobija se neto prihod.

- **Obveznik:** fizičko lice koje ostvari dohodak. U nekim zemljama kao što je SAD, Francuska, Norveška obveznik je domaćinstvo.

(Pošto se uzimaju u obzir porodične prilike obveznika kada je obveznik pojedinac, ovaj sistem se približava sistemu kod koga je obveznik porodica.)

Obveznik je **rezident za svjetski dohodak** i **nerezident za** dohodak koji ostvari na **teritoriji** zemlje.

Rezident- fizičko lice koje na teritoriji zemlje ima prebivalište, boravište ili centar poslovnih i životnih aktivnosti.

- **Poreska osnovica:**

Kada se saberu sva zakonom predviđena neto primanja, a to su primanja u novcu+ dodatna primanja (u,naturi, činjenju)+ imputirani dohodak(proizvod rada koji obveznik koristi za sebe) dobija se **dohodak za oporezivanje**.

Dohodak za oporezivanje- standardni i nestandardni odbici= **oporezivi dohodak**.

Standardni odbici: Daju se svim obveznicima koji ispunjavaju zakonske uslove, u istom iznosu i bez obzira na stvarnu veličinu rashoda.

Veličina standardnog odbitka se daje u apsolutnom iznosu ili procentu. Vrste:

- Odbici koji se daju u sledećim slučajevima:
egzistencijalni minimum, izdržavani članovi porodice, starost, bolest.

- ***Nestandardni odbici:*** Predstavljaju troškove koje je obveznik imao za tačno utvrđene namjene. Ne priznaju se svim obveznicima i ne u istim iznosima. Vrste:
 - iz ekonomskih razloga (otpočinjanje vlastite djelatnosti),
 - ekološki (štednja energije, zaštita životne sredine),
 - prosvjetni i naučni (školarina)
 - socijalni i zdravstveni razlozi (lijekovi, kupovina stana)
 - Društveni razlozi (članarine komorama).Priznaju se do određenog nivoa rashoda ili u punom iznosu.
- **Poreske stope:** Stope su progresivne. Primjenjuje se progresija u tranšama.

Akontacioni porezi

- Pošto se porez na dohodak primjenjuje na zbir neto prihoda koje obveznik ostvari u toku jedne godine, to znači da država mora čekati:
 - da istekne kalendarska godina,
 - da obveznik podnese poresku prijavu,
 - da se utvrdi konačna poreska obaveza,
 - da obveznik plati iznos.

S obzirom da su budžetska sredstva neophodna i u toku fiskalne godine, uveden je mehanizam plaćanja akontacionih poreza.

- Čitava suma akontacija se priznaje kao poreski kredit na kraju godine prema godišnjoj poreskoj prijavi.
- Akontacioni porezi nisu samostalni poreski oblici nego mehanizam za naplatu poreza na dohodak.
- Kod ovih poreza se najčešće primjenjuju **proporcionalne i jednoobrazne** stope.
- Prema načinu naplate i utvrđivanju poreske obaveze dijelimo ih na:
 - akontacione poreze po odbitku,
 - akontacione poreze po rješenju poreskog organa.

Akontacioni porezi po odbitku

- Lična primanja,
- Prihodi od autorskih prava i prava industrijske svojine,
- Prihodi od kapitala,
- Prihodi od nepokretnosti,
- Prihodi od davanja u zakup pokretnih stvari,
- Prihodi od osiguranja lica,
- Prihodi u obliku dobitaka od igara na sreću.

Akontacioni porezi po rješenju poreskog organa

- Prihodi od samostalne djelatnosti,
- Prihodi od poljoprivrede i šumarstva,
- Kapitalni dobici.